

Operațiunea „Trandafirul” - VAMĂ

Incendiul misterios de la C.A.P.-ul din Utvin

I s-a zis, la început, Operațiunea „Trandafirul”. Dincolo de delicatetea acestei denumiri, se ascunde una dintre cele mai macabre atrocități din istoria omenirii.

Dr. Marius Nicolcioiu: Între sacii cu haine, deci care s-au recuperat, s-au găsit vreo trei saci ce conțineau efecte militare. Or, militari împușcați în spital n-au apărut decât după 22 sau 23¹.

O posibilă explicație în legătură cu prezența unor efecte străine de cele ale cadavrelor din Spitalul Județean o poate da un bizar incendiu petrecut în aceeași controversată noapte de 18 Decembrie la una dintre periferiile Timișoarei.

Conform unui raport telefonic înregistrat de Compania I de Pompieri Timișoara, în ziua de 18 decembrie, ora 20.30, este sesizat un incendiu pe Str. Ioan Slavici, la Platforma Freidorf (C.A.P., I.J.V.N.R.). Echipa de intervenție se deplasează sub comanda cpt. Ciubotaru Alexandru și constată că erau incendiate patru șire de paie cu posibilități de propagare la celelalte șire și la adăposturile de animale din cadrul sectorului zootehnic. Tot potrivit radiogramei de incendiu, se intervine cu patru țevi de apă pentru stingerea incendiului. Acesta a fost lichidat la ora 3.40, iar la 3.50 dimineața pompierii s-au retras. Între timp, la locul faptei au apărut: trei civili înarmați cu pistoale-mitralieră, un camion de militari de la grăniceri, un ARO alb, cu un civil, respectiv o Dacie neagră, cu primarul Moș. Martori la eveniment au fost cei care au intervenit: Ciubotaru Alexandru – căpitan la Compania I de pompieri; lt. major Antal Zoltan; plut. Călin Mihai – subofițer-șef pe autospeciale P.S.I.; serg.-maj. Gîrbea Cristian; Arazan Tiberiu – șef de fermă la C.A.P. Utvin – Ferma Zootehnică Freidorf; Balint Gheorghe – buldozerist la Fabrica de zahăr; Popa Georgeta – angajată în funcția de cantaragiu la C.A.P. Freidorf (care locuia pe Ioan Slavici) și paznicii: Costea Tamaș, Iova Iosif și Moldovan Tănase. Cei care au sesizat au fost chiar paznicii, care susțin că au observat, în jurul orelor 20.00, că ardea depozitul de furaje, respectiv cele 5 șire de paie, concomitent, dinspre câmp spre șosea și, când s-au apropiat, au auzit împușcături din aceeași direcție. Iosif Iova menționează în declarația sa scrisă că locul de pază se afla la 200 de metri peste carosabilul Străzii Ioan Slavici față de locul incendiului și, când a revenit a doua zi la lucru, au aflat că a fost trimis un buldozerist, deși inginerul și conducerea unității nu știau. Și ceilalți angajați-martori au observat buldozerul. Cel care mânuiă acest utilaj, Balint Gheorghe, declară în scris că a primit ordin de împrăștiere a cenușii în 18 decembrie, la ora 24, când a fost sunat și chemat în biroul directorului Fabricii de zahăr, Botezatu Nicolae, unde se mai aflau doi lucrători de Miliție, dintre care pe unul l-a recunoscut ca fiind cpt. Deheleanu, fratele șefului Miliției Județene.

Declarațiile angajaților arată că pompierii și militarii nu s-au grăbit să stingă flama. Mărturiile sunt, totuși, pe alocuri, contradictorii.²

Ing. Mircea Lupeș (1989, președinte C.A.P. Freidorf): - După-masă, spre seară, a început o ploaie torențială de vară, cu toate că ne aflam în perioada de iarnă. După această ploaie, luni seara, spre ora șapte, șapte jumate, am fost anunțat că la Freidorf au luat foc șirele de paie. Când am ajuns aici, la linia de tramvai, să trecem cu încă cinci oameni ca să vedem de unde au luat foc șirele de paie, să ne îndreptăm spre curtea de furaje, la un moment dat, s-a tras din câmp o

¹ Fragment din interviul realizat cu dr. Marius Nicolcioiu, care a condus Comisia de anchetă a evenimentelor petrecute în Spitalul Județean. Fond documentar video AMR.

² Dosarul conține o copie după procesul-verbal întocmit de Procuratura Militară Timișoara, alături de declarații de martor și probe găsite la fața locului, resp. materiale recuperate: fragmente de os, meșă (perucă), tub cu substanță inflamabilă, resturi textile etc., precum și rezultatele analizelor de laborator și concluziile anchetei. Fond Documentar AMR.

rafală de pușcă automată. Văzând aceasta, ne-am întors și-atunci am început să dăm telefoane. La vreo 20 de minute au apărut și două mașini de pompieri care, și dâșii, s-au oprit, aici, pe marginea drumului. Pe la ora unșpe, direcția vântului s-a schimbat, iar fumul venea către un grajd de cai. Pompierii n-au intervenit, pentru că ei erau alertați și țineau legătura prin radio, pentru că au fost informați că va fi atacată Calea Buziașului, după cum ne-au spus ofițerii de la Pompieri, că va fi atacată Calea Buziașului și că la șirele de paie chiar nu prea ar avea ce să facă, că nu suntem oameni destui ca să desfăcem șirele la o anumită distanță, ca să le putem izola de foc și nu au... n-au acționat până dimineața. Au ars aproape toate șirele. Noi, dimineața, am fost la stație, pentru a comunica situația operativă a lucrărilor care s-au executat și, la un moment dat, vine șeful de fermă și mă anunță că în curtea de furaje este un buldozer cu o lamă, care adună cenușa care a mai rămas și o face toată grămadă. El m-a întrebat dacă eu am dat dispoziție să vină acel buldozer, zic: „Eu nu știu nimica, iar când se termină stația, mergem și vedem!”

MINISTERUL DE INTERNE
COMANDAMENTUL POMPIERILOR
(unitate voluntară)

SECRET DE SERVICIU
(după completare)

Compania la: TIMIȘDARA

Raport telefonic (radiograma) de incendiu
Nr. 133/ESB din 18.12. 1982

I. DUPĂ PLECAREA GĂRZII DE INTERVENȚIE

In ziua de 18 luna decembrie ora 20⁵⁵ compania de pompieri 2-a, TIMIȘDARA
cu (se specifică tehnica de luptă pe tipuri de mașini) I. S. P. L. S., I. P. C. T.

sub comanda cap. CECROTARU ALBANARU

2. S-a deplasat în (localitatea) TIMIȘDARA str. IOAN SLAVO
pe la (denumirea obiectivului) PLATFORMA PRINCIPALĂ (CAP. IJVAR)
apartenință de

3. La locul incendiului s-au deplasat — de la compania, grup, comandament (gradul, numele, prenumele, funcția)

4. Alte măsuri luate de compoaze, grup, comandament (ora)

II. DUPĂ EXECUTAREA RECUNOAȘTERII INCENDIULUI

1. Gărză de intervenție a parcurs distanța de 7 km și a sosit la locul incendiului la ora 20.3
timpul deplasării a (nu a) intrat — 0 minute din cauza NU A FOST CAUZA

2. Situația incendiului (înălțimea incendiului, suprafața, pericolul pentru oameni, animale și posibilități de dezerol
erau izolatele 4 sice de paie cu posibilități de propagare la celelalte grăduri
la adăposturile de animale din curtea incintei izolatele

3. Formele civile de pompieri găsite în acțiune (alte forțe), cu ce mijloace și nr. de țevi echipate

4. Măsurile luate pentru salvarea oamenilor (animalelor), pentru localizarea și lichidarea incendiului, cu ce forțe
tehnica de luptă și nr. de țevi celelalte 4 sice de paie de la C. de la I. S. P. L. S. și I. P. C. T.

5. Forțe curate la sprânc (mașini, oameni, substanțe chimice, agregate etc.), de unde și sub comanda cu
de la 205 CAZUL

ora chemării	ora sosirii
ora chemării	ora sosirii
ora chemării	ora sosirii
ora chemării	ora sosirii
ora chemării	ora sosirii
ora chemării	ora sosirii
ora chemării	ora sosirii

6. Modul de alimentare și substanțe stingătoare folosite 400, prin telefonul, asistentul

7. Ora lichidării incendiului 20.45

8. Denumirea de incendiu

Declarație,
Subsemnatul ing. Lupeș Mircea
fiul lui Nicolae și Magdalena, născut
la 27. Noiembrie 1949 în Timșona
cu adresă domiciliu Str. Răzvoilei din
1902 Nr. 37. în funcție de penalitate
la CAP Friedof din anul 1986 declar
următoarele:
În data de 18 dec. 1989 în jurul
orei 19³⁰ am fost anunțat de un
membru C.A.P. că depositul de furaje
al unității a luat foc.
Deoarece locuim foarte aproape de
mediu C.A.P.-ului am-am deplasat
imediat și când am ajuns la
unitate am văzut că ard șirele de
paie. Nu am putut să ajung în
curtea de furaje deoarece dinșpe cimp
s-a tras rafale de armă automată
și nu am putut să-mi dau seama de
motul cum s-a produs incendiu.
Mentionez că în noaptea

Într-adevăr, a fost un buldozer de la Fabrica de zahăr, cetățeanul respectiv a spus că a fost trimis de către partid sau de cine a fost trimis și el face lucrarea asta, ca să adune cenușa într-un singur loc. După câteva zile, au apărut diverși oameni, care au spus că sunt de la Medicină Legală, că au venit de la Armată, au luat probe, pentru că pe sârmele care erau, în urma focului, se vedeau niște formațiuni de zgură, care era lipită pe aceste bucăți de sârmă care, spuneau respectivii că s-ar părea că ar putea să fie ceva de la... ar fi fost de origine animală. Pe urmă au spus că... ne-au întrebat dacă am avut, cumva, aruncați viței, în curtea de furaje, sau câini morți. Am zis: „Dom'le, noi n-am avut așa ceva aici³!”

Așadar, niște șire de paie au ars până n-a mai rămas nimic, deoarece teroriștii misterioși trăgeau și nu lăseau pompierii să-și facă datoria. Apoi, nechemat de nimeni, apare un buldozer care netezește cenușa. Aceasta ar putea fi explicația referitoare la prezența unor haine din altă parte, între sacii cu efectele victimelor. Și nu există nicio îndoială că și acestea ar fi fost făcute să dispară, mai apoi, dacă roata istoriei nu s-ar fi întors. Conform unui proces-verbal întocmit, la 21.01.1990, de căpitanul de justiție Anghel Adrian, din cadrul Procuraturii

³ Fragment din declarația ing. Mircea Lupeș, Fond documentar AMR.

Militare Timișoara, acesta, însoțit de conf. dr. Dressler Milan de la Laboratorul de Medicină Legală Timișoara și de Popovici Gelu, șeful Laboratorului Criminalistic al Poliției Timiș, se deplasează, la data de 21 și 22 ianuarie 1990, la C.A.P. Utvin – Freidorf, fiind sesizați de un incendiu de proporții care ar fi fost declanșat de elemente teroriste, existând suspiciuni că ar fi fost arse cadavrele unor persoane.

„Am constatat că ferma cu mai multe grajduri și baza furajeră e dispusă în zona vestică a municipiului Timișoara. Pe această bază furajeră au fost depuse, anterior producerii incendiului, 4 șire de paie pe direcția Nord-Sud, iar una pe direcția E-V, care au fost adunate cu ajutorul unui buldozer. În cenușa de la paie au fost găsite și resturi carbonizate, de natură necunoscută, care au fost trimise la analiză. În timpul cercetărilor, la fața locului s-a întocmit o planșă fotografică atașată la prezentul proces-verbal.⁴”

Biroul de Criminalistică din cadrul Poliției județului Timiș îi înaintează, la 25.01. 1990, Procuraturii Militare o adresă și, alăturat, o planșă-foto conținând 18 fotografii reprezentând probe de la fața locului și rezultatele verificărilor din perimetrul C.A.P. Freidorf din Timișoara, efectuate la 20 și 21.01.1990, adresă semnată de col. Radu Motica – șeful Poliției Județene, și maior Gelu Popovici – șeful Biroului Criminalistică. Conform Institutului Medico-Legal București, prin Buletinul de analiză nr. 40 (6.03.1990), rezultatul Laboratorului de Serologie îi indică Procuraturii Militare Timișoara că: „în cei doi saci de cânepă cu resturi carbonizate nu se găsesc cărbuni de origine umană și nici resturi carbonizate de porc, bou și cal. Reacțiile resturilor carbonizate cu serurile anti-om, anti-bou, anti-cal sunt negative.” La 25.06.1990, Procuratura Militară Timișoara revine, pentru a treia oară, la adresele din 25.01 și 2.03 1990 și îi solicită Institutului de Medicină Legală „Mina Minovici” – București „să efectueze expertize de specialitate, în urma cărora să se pronunțe asupra provenienței cantității de zgură trimisă spre examinare, cu rugămintea de a i se comunica rezultatul de urgență.” Prin Ordonanța Procuraturii Militare Timișoara se pronunță, la 26.11.1990, neînceperea urmăririi penale. Asta după ce maiorul de justiție Anghel Adrian, procuror militar la Timișoara, examinând materialul privind incendiul care a avut loc cu ocazia revoluției din decembrie 1989, constată, din cercetări, că la data de 18.12.1989, în jurul orelor 20.00, „persoane neidentificate au dat foc la șirele de paie de la ferma zootehnică Freidorf, aparținând de C.A.P. Utvin – județul Timiș.” Incendiul a avut la bază o acțiune intenționată, fiind aprinse simultan patru șire de paie care, prin propagare, prezentau pericol deosebit, întrucât, în imediata vecinătate, se afla stația de îmbuteliere pentru aragaz, precum și grajdurile. La fața locului s-au deplasat trei mașini de intervenție ale Companiei de Pompieri Timișoara, care au lichidat focul în dimineața zilei de 19.12.1989. La generarea incendiului s-au folosit substanțe inflamabile, care au grăbit arderea, mărin intensitatea și puterea calorică. Existând temeri că în acel loc ar fi fost arse cadavrele unor persoane decedate în zilele anterioare prin împușcare, s-au făcut investigații, de la locul incendiului fiind ridicate mai multe resturi carbonizate, ce au fost trimise spre examinare la Institutul Medico-Legal București. Din adresa A.11/677 din 6 martie a acestui institut, rezultă că resturile carbonizate trimise spre analiză nu sunt de origine umană sau animală. Având în vedere situația și dat fiind faptul că autorii nu au fost identificați, neexistând probe că aceștia ar fi militari, în baza prev. art. 228 al. 6 combinat cu art. 10 lit. „a” Cod procedură penală, precum și ale art. 30 lit. „a”, 42 și 45 Cod procedură penală, se dispune:

- Neînceperea urmăririi penale cu privire la pretinsa incendiere a unor cadavre.
- Declinarea competenței soluționării cauzei privind incendiul în favoarea Procuraturii locale Timișoara, căreia i se trimite dosarul, împreună cu un exemplar din prezentul act procedural.

⁴ Ibidem.

PROCES VERBAL

21. 01. 1990

Cpt. de Justiție Anghel Adrian procuror militar la Procuratura Militară Timișoara, însoțit de conferențiar doctor Drecaler Milan din cadrul Laboratorului de Medicină Legală Timișoara și analistul Popovici Gela șeful Laboratorului criminalistic al Poliției Județ. Timișo, la data de 21 i 22 ianuarie 1990, fiind sesizați că la C.A.P. Urvin forma sotehnică Freidorf a avut loc un incendiu de proporții, la data de 18.12.1989 declanșat de elemente teroriste, existând suspiciuni că ar fi fost arse cadavrele unor persoane, au constatat următoarele:

Forma sotehnică Freidorf aparținând de C.A.P. Urvin se află situată în zona vestică a zon. Timișoara fiind construită în mai multe etajuri pentru anumele precum și baza furajeră.

Pe scenă au fost furajeri anterior producerii incendiului au fost depuse 4 șire de paie în lungime de cir ca 100-150 m. fiecare orientate pe direcția N-S, precum și una pe direcția E-V.

La fata locului au fost depistate urmele carbonizate a 4 șire de paie, care au fost arsele cu ajutorul unui baloner.

Detaliile faptului că în cauza de la paie au fost călțite și unele resturi carbonizate a șirilor natură au se cunoaște s-au ridicat mai multe fragmente care vor fi trimise pentru analiză la Institutul Medico-legal București.

În timpul cercetărilor la locul care s-a anunțat s-a întocmit o planșă fotografică care face parte integrantă din prezentul proces verbal.

Cercetările au fost efectuate între orele 14-16 în ambele zile. Persoanele asistente s-au de făcut obiecțiuni.

Drept pentru care au încheiat prezentul proces verbal într-un singur exemplar.

PROCUROR MILITAR
Cpt. de Justiție

Anghel Adrian

Focurile de la Freidorf au constituit un subiect exploziv, care i-a atras jurnalismului Iosif Costinaș dușmănia multor politrucii și foste cadre M.I. O enigmă încă neelucidată. Au rămas doar casetele înregistrate, ca și agenda plină de însemnări, ce arată volumul de muncă pe care Costinaș, împreună cu studenții lui, l-au depus pentru a descifra misterul incendiului din Freidorf. Este vorba de 20 de cadavre ce au fost arse în decembrie 1989, într-o localitate din imediata vecinătate a Timișoarei. Ce s-a petrecut, de fapt? (Lucia Hossu-Longin)

I.C.: - În noaptea, seara, de fapt, de 18 spre 19 decembrie 1989, s-a produs un incendiu acolo. Deci era vorba de cinci șire de paie mari, înalte...

Lucia Hossu-Longin: - Ale C.A.P.-ului din Freidorf ?

I.C.: - ...ale C.A.P.-ului din Freidorf. Paznicii, care se aflau la o distanță de 150 de metri de aceste șire, au văzut o lumină orbitoare. Prima dată au crezut că e vorba de un scurt-circuit sau, mă rog, o flămă care se mai întâmplă la trolul de tramvai; pe urmă și-au dat seama că e complet altceva, pentru că șirele au început să ardă aproape simultan. Culmea este că paietele erau ude. În noaptea de 17 spre 18, după cum, probabil, știți, pe la ora patru, a început o ploaie torențială, ca de vară. Și, sigur, cei doi paznici au luat-o la fugă spre șire. În momentul când au ajuns pe la jumătatea distanței, a început să se tragă în ei. Deci asta am investigat foarte serios, era vorba de armă calibru mic, deci după păcănit, și oamenii s-au speriat, s-au trântit pe burtă, au revenit la casa unde stăteau ei, deci unde aveau, de fapt, și mâncau și mai dormeau acolo și au început să dea telefoane. Au dat telefoane, l-au chemat pe șeful C.A.P.-ului, care a dat, prima dată, telefon la pompieri; după aceea, au dat telefon la miliție, de la miliție au primit un răspuns neașteptat: „Lăsați, că știm noi ce-i acolo!”. Între timp, au venit pompierii, au început să vină

diverse mașini. La un moment dat, a venit Moț Petru, primarul orașului, le-a spus la pompieri să nu stingă. Sigur că era greu de intrat cu mașinile acolo, lumea care trecea... Așa, muncitorii de la Fabrica de zahăr n-au fost lăsați să iasă din schimb. Acolo era Ion Deheleanu, șeful Miliției județului. Și a durat incendiul așa câteva ore bune. Sigur, eu am fost și, până la urmă, am discutat și cu un ofițer de pompieri care era acolo și care mi-a zis cu mult subînțeles: „Domnule, paiele ude nu ard!” Ce s-a întâmplat? Printre altele, s-a găsit un tub lung de vreo 25-30 de centimetri și cu un diametru de vreo 6 centimetri, pe care era scrisă o formulă chimică. Oamenii au presupus că în el a fost o substanță, deci eu am... niște tehnicieni de la „Solventul”, o substanță gen napalm. Și incendiul, așa cum v-am spus, a durat câteva ore; a venit armata, pompierii au plecat, lumea n-a fost lăsată, și dimineața Moț a dat dispoziție să vină un buldozerist... L-au trezit noaptea din somn pe buldozerist. Am vorbit și cu el. A venit de la Fabrica de zahăr cu buldozerul și i-a dat dispoziție să facă, ca și cum ar fi fost teren arat, deci cenușa și tot... să bage lama ș.a.m.d. Omul, într-adevăr, s-a conformat, a adunat cenușa, dar, între timp, au venit niște oameni, n-au lăsat pază, iară e ciudată treaba asta... Și au început, încet-încet, să scormonească și, într-adevăr, au găsit oase. Au găsit tibii, rotule. Chiar este o declarație a cuiva care a găsit un pantof în care mai era și o bucată de picior. Și nu mai spun că în tot cartierul mirosea a carne arsă. În paralel cu șirele de paie s-a dat foc la... era un depozit de anvelope al C.A.P.-ului, la o distanță relativ mică, și ardea și ăla foarte tare și, bineînțeles, ca să... știu eu, mirosul ăla de cauciuc ars... , dar oamenii au simțit lucrul ăsta. Revin la cei doi care au venit să mă contacteze și mi-au spus: „Domnule, a mirosit a carne arsă până dimineața.” Ei, s-au adunat lucrurile astea... Și oamenii au început să facă demersuri la procuratură. În sfârșit, s-au mișcat procurorii, s-au dus acolo, au luat toate probele, deci oamenii au adunat în pungi de nylon oase, au luat toate probele, au luat și tubul acela. Eu, fiind acolo și reconstituind lucrurile, mi-am dat seama exact care a fost mișcarea: gardul din spatele C.A.P.-ului a fost culcat și pe acolo presupun că au fost duse cadavrele și în saci de nylon au fost băgate. S-au scos din șire, dintr-o șiră, mai precis, baloții, care erau, mă rog, pătrați, cubici, și s-au băgat cadavrele acolo. Deci asta este concluzia mea. În rămășițele pe care am mai ajuns eu cu studenții să le găsim, tot de la niște oameni de-acolo, deci un fel de zgură era, sigur că am găsit și nylon topit. Am dat să se analizeze această zgură, s-a făcut microanaliză electronică și s-au găsit elemente din corpul uman: fier, potasiu, calciu, magneziu, fosfor ș.a.m.d. La relativ scurt timp de când am început noi investigația asta, a venit o echipă de la Tokyo, de la o televiziune centrală, cred că televiziunea lor națională, și m-au contactat. Le-am dat un student, s-au dus acolo, au filmat și au primit și ei niște zgură de la oameni. Oamenii nu le-au dat declarații lor, pentru că le-a fost frică. Deci eu sunt singurul care le-a spus ce și cum. Nu eram gata cu investigația. Și au făcut și ei analize și m-au sunat de la Tokyo, deci translațoarea lor și mi-a spus: „Da, domnule, și nouă ne-a ieșit tot așa.”⁵

Dincolo de aceste informații, rămase supoziții fără probe materiale pierdute, rămân faptele: 44 de cadavre au fost luate din morga Spitalului Județean Timișoara, spre a fi transportate la București. Acțiunea e botezată, inofensiv, „Trandafirul”. Lipsa unei reconstituiri obiective a făcut ca la adresa personalului medical al spitalului să se lanseze numeroase acuze privitor la ajutorul pe care cadrele medicale l-ar fi acordat milițienilor și securiștilor participanți.

Dr. Marius Nicolcioiu: - Eu nu știu cine ar fi avut curajul să se opueie, că atunci, dacă te opuneai, luai locul alături de ăia mulți! Dumneavoastră știți că s-au întocmit liste nominale cu cei care au fost prezenți în noaptea aceea în spital? Nu cu cei care au fost absenți. Nu aia i-a interesat⁶!

Pe lângă acestea, trebuie spus că toată lumea din spital știa un lucru adevărat: morga era aglomerată, iar acțiunea a avut ca scop degajarea și transportarea cadavrelor la I.M.L.

⁵ Interviu realizat de Lucia Hossu-Longin, Fond documentar video AMR.

⁶ Fragment din interviu, Fond documentar AMR.

Acestea au fost încărcate, în toiul nopții, într-o autofrigorifică, operațiunea desfășurându-se la adăpostul întinericului și sub paza trupelor de securitate. Șoferul mașinii nu a știut nimic, conform informațiilor vehiculate. I-au fost înmânate cheile mașinii abia la Miliție, unde fusese obligat să aștepte toată noaptea. Pare cel puțin ciudat că executanții se foloseau de un civil. La fel făcuseră și în spital, unde au insistat ca directorul instituției să asiste la trierea cadavrelor. În zorii zilei de 18 decembrie, izoterma condusă de un civil, care nu știa ce transportă, pleacă spre București, pe ruta: Sibiu – Vâlcea – Pitești. Acesta era însoțit de un autoturism al Securității. În momentul în care cei de la Timișoara, plecați cu o izotermă și cu o Dacie care aparținea Miliției din Timișoara, ajung la Kilometrul 36 din apropierea Bucureștiului, este preluată de o altă echipă de la Direcția Economică a Miliției din București, de alți executanți care nu știau nimic ce s-a petrecut înainte. Este preluată izoterma, cu alte două mașini Dacii, și acțiunea, de aici încolo, se numește „acțiunea Vama”. La București, doi ofițeri superiori din Miliție primesc ordin să întâmpine la Kilometrul 36 o izotermă cu, citez: „niște colete cu ajutoare sosite din străinătate, care urmează să fie distruse la vama Antrepozite”. Ajunsă la locul întâlnirii, izotermei avea să i se schimbe numerele de înmatriculare, iar macabrei acțiuni numele din „Trandafirul” în „Vama”. La sosirea în capitală, șoferul este trimis la hotel, iar locul său este luat de un subofițer. Este noaptea dinspre 18 spre 19 Decembrie. Fără a se cunoaște ce s-a întâmplat cu izoterma în acest timp, se știe că destinația a fost schimbată, și transportul ajunge marți, 19 Decembrie, la ora 17.00, la Crematoriul „Cenușa”, care avea un director securist. Secția 14 Miliție primește ordin să înconjoare zona și să interzică accesul în împrejurimi. Pentru personalul crematoriului, unul dintre însoțitori, colonelul Baci, din Inspectoratul Miliției, se dă drept medic și inventează o catastrofă. În cursul nopții, se efectuează incinerarea cadavrelor, fără nicio formalitate. Manipulanții declară că morții erau tineri, între 30 și 40 de ani, majoritatea împușcați, tăiați de baionete sau cuțite, doi cu capetele sparte, iar unii aveau mâinile sau picioarele legate. Pentru sinistra manoperă, cei cinci muncitori primesc câte un plic cu două mii de lei și sfatul: „Un pas greșit, și sunteți lângă cei morți!”. „Înainte de a se trece la arderea cadavrelor, inculpatul colonel de Miliție Baci Ioan a înmânat câte 2000 lei muncitorilor: Mititelu Mihai, Bocioacă Ștefan Nicolae, Câmpeanu Grigore, Iordan Gheorghe și Zâmboianu Gheorghe, care urmau să efectueze incinerarea, punându-i să semneze angajamente de a nu divulga secretul acelei operațiuni⁷.”

Trupurile sunt transformate în fum și cenușă. Fumul se răspândește în aer, iar cenușa este colectată în patru tomberoane. La ora 10.00, i se raportează generalului Nuță îndeplinirea ordinului. Tot atunci, cele patru tomberoane sunt preluate de căpitanul Dorel Nuță cu o furgonetă. Acesta, în jurul orei 12.00, deversează cenușa într-o gură de canal, lângă Popești-Leordeni.

Mihaela Ferkel, văduvă: După două, trei zile, iarăși am mers împreună cu fratele soțului la spital, atunci am aflat. Atunci am aflat că au fost duse cadavre. Pretextul – se zice că au fost duse la București niște colete din străinătate⁸.

Ioan Bânciu, văduv: Abia în ianuarie am primit o știre oficială din partea Procuraturii că 40 – la început, pe urmă 44 – de cadavre au fost transportate la București și arse la Crematoriul „Cenușa”. Noi, timișorenii, ne căutam morții prin gropile comune care s-au descoperit în ianuarie, în Cimitirul Eroilor, în Cimitirul Săracilor; era vorba de „trenul groazei”, „trenul morții”, care s-o descoperit, un vagon cu morți, la gara mică, se știa că la paiele de la Freidorf s-au ars cadavre, toată Timișoara știa, cercetări nu s-au făcut și nu s-au mai găsit alți morți, decât cei care au fost identificați ca fiind duși la București și arși la Crematoriul „Cenușa”. Despre 19 se știe că au furat cadavrele de la Spitalul Județean, au fost duse la Popești-Leordeni

⁷ Din Rechizitoriul Procuraturii Militare Timișoara, 29 martie 1990

⁸ Fragment din interviu, Fond documentar video AMR

într-o dubă frigorifică; ulterior, am aflat că au fost două dube frigorifice, deci de la Județean numai una plecată, alta pleca din altă zonă a Timișoarei; eu știu sigur că de la Podul Decebal s-au ridicat cadavre de pe caldarâm de către Armată, Armata nu le-a dus la Spitalul Județean, unde le-o dus, numai ei știu... iar ulterior, după ce am aflat adevărul despre Crematoriul „Cenușa”, mult mai târziu, despre unde s-a aruncat cenușa, am făcut o serie de marșuri în București, organizate de „17 Decembrie”, unde eram vicepreședinte și mergeam ca să ni se spună adevărul. Acest adevăr despre „Cenușa” l-am aflat abia în 1991, luna martie sau aprilie '91 când am făcut un mare marș din Timișoara la București... avem un film cu procurorul Voinea, când s-a deplasat la Popești-Leordeni... Era iarnă, erau gunoaie în jurul canalului, acolo i s-au pus multe întrebări, a răspuns cum a putut... se pare că ăsta e, deci acolo s-a aruncat cenușa a 43 de cadavre... Dar noi, urmașii, după declarații ulterioare, când se spune că și la Slatina a ajuns o altă mașină cu morți... cea de a doua, dar au plecat deodată, numai una s-a defectat și n-a mai putut să ajungă la București și atunci au hotărât să se oprească în Slatina, un punct care era foarte bine organizat de către Ceaușescu...

L.K.: - Câte cadavre ar fi fost acolo?

I.B.: - Acolo se zice c-ar fi fost 38, 39 de cadavre în mașină...

L.K.: - Care figurează „dispăruți” pe listele oficiale întocmite, ulterior, aici?

I.B.: - Nu, tocmai că...

Kratochwill: - Sau nu figurează defel, sunt dispăruți-dispăruți ?

Bânciu: - Nu figurează defel, pentru că mulți aparținători din țară veneau la Timișoara să-și caute morții și erau trimiși înapoi acasă, fără să li se dea nicio informație. Deci se pare că s-au inversat mașinile. Mașina care a plecat de la Penitenciar sau de undeva cu cadavre din 16 noaptea și din 17 ziua, din cadrul Armatei, chiar, care s-au ținut secrete, a ajuns la Popești-Leordeni, și cealaltă mașină s-a împotmolit la Slatina⁹.

„Mă îndeamnă morții să rostesc adevărul!”

Iată ce îi declara vicepreședintelui Memorialului Revoluției, Ioan Bânciu, la 16 ani de la evenimente, martorul ocular Soare Constantin din Slatina, el însuși victimă a regimului comunist, încă din 1981, când a fost condamnat de Tribunalul Militar pentru greva minerilor din 19 octombrie 1981. Crunta experiență și-a destăinuit-o și într-o publicație din Slatina.

Soare Constantin (Osica de Sus, județul Olt): - În ziua de 16, am plecat cu vărul meu, Soare Virgil, spre Timișoara, la Procuratura Militară, pentru a mă interesa dacă mi se pusese interdicția de a părăsi județul. La orele 9.30, când am ajuns, am văzut cordoanele Miliției și Armatei, care controlau toate mașinile ce intrau în Timișoara. Între orele 10.00 și 11.00 dimineața, am ajuns pe strada unde era sediul Procuraturii Militare Timișoara. Am coborât la o distanță de 50 de metri de clădire și am mers pe jos, pentru că vărul nu a putut parca acolo. Am fost oprit de patru bărbați îmbrăcați în haină de piele, lungă până la genunchi, care m-au legitimat și m-au întrebat unde merg. M-au invitat să intru într-o dubă, să mă ducă ei la Procuratură. Când am intrat în mașină, am fost lovit în cap cu un obiect contondent și mi-am pierdut cunoștința. Când mi-am revenit, eram într-o mașină plină cu morți, într-o beznă totală. M-am trezit într-un zgomot asurzitor făcut de mașina care ne transporta. Norocul meu a fost că aveam capul deasupra celorlalte cadavre, iar corpul meu se afla sub celelalte corpuri neînsuflețite, în jurul meu fiind un miros îngrozitor. Făceam eforturi mari să încerc să mă mișc, să-mi eliberez mâinile, încercând să-mi dau seama ce căutam alături de acele cadavre în acea mașină. Am reușit să ies de sub cadavre și am mers pe burtă peste toate cadavrele ude, crezând că sunt morți înecați. Am încercat să mă mișc și am pus mâna pe un cap de mort, în timp ce mă duceam către cabina șoferului să bat, ca să mă audă cineva și să mă scoată afară. La un moment

⁹ Fragment din interviu, Fond documentar video, AMR

dat, am auzit pe cineva vorbind cu altcineva: „Ce facem, că s-a rupt cardanul de la mașină! Și avem greutate... trebuie să mergem să le ascundem undeva!... Nu putem duce cadavrele la Penitenciarul Craiova, pentru că sunt în rebeliune deținuții!” Din acel moment, mi-am dat seama că, de când am intrat în Timișoara, ceva nu e în regulă și, tot atunci, mi-am amintit de Motru 1981, când tot orașul era în stradă, dar numai cei din exterior nu știau nimic. Îmi veneau în minte tot felul de idei pentru a scăpa din mașină. Am tras câteva cadavre spre ușa mașinii, ca să o pot forța să se deschidă. După o vreme îndelungată, mașina a oprit din nou. S-au auzit, iar, vocile care ziceau: „Unde trebuie să ajungem?” „Vezi că trebuie să ajungi la Spitalul Județean Slatina!”. Mașina a plecat, din nou, la drum. M-am tras lângă peretele din stânga mașinii și m-am acoperit cu un cadavru. Când mașina a oprit, cineva a deschis ușile și a zis: „Așează și tu pe cei de acolo, vezi să nu se ia cineva de tine!”, dar, de data asta, discutau în șoaptă. Când am auzit o voce cunoscută, mi-am dat seama că suntem la Spitalul Județean Slatina. Și cineva defăra zicându-i: „De ce întârzi atât de mult? Mișcă-te repede și închide dracu’ ușile odată că ne vādăștia aici!”. Iar cel din mașină a zis: „Sunt multe cadavre care blochează ușa!” Eu i-am pus mâna pe picior și a scos un strigăt mic, iar eu, de teamă, i-am zis în șoaptă: „Gică, sunt eu, Soare de la *Intim!*” și l-am rugat să mă salveze. Mi-a zis să stau un pic liniștit, apoi s-a întors și mi-a spus: „Dă-te urgent jos și du-te în stânga mult, spre gard!” Norocul meu a fost că era întuneric. Depărtându-mă, am văzut că erau două mașini frigorifice... În 22 decembrie, dimineața, la 6,20 minute, am ajuns la Slatina. Pe la ora 8.00, m-a căutat Gică de la morgă, cel ce m-a salvat, zicându-mi: „Soare, numai un Dumnezeu a fost la mijloc! Era să te prindă! Te-au văzut în curte și au întrebat cine e ăla care se plimbă și le-am spus să te lase în pace, că este un bolnav de TBC... Erau foarte agitați. Mașina care te-a transportat pe tine am înțeles că se duce la București, dar una au tractat-o cei de la Școala de poliție și acuma cred că acolo sunt cadavrele. Am venit să nu cumva să spui la cineva că te-am dat jos din mașină¹⁰!”...

Martorul nostru, cuprins de efervescența descătușării, s-a implicat sufletește în ceea ce se petrecea în țară. A plecat în 24.12.1989 la București, a fost la Televiziune, s-a implicat în probleme organizatorice ale tineretului F.S.N. și, prin ironia sorții, a dat ochii cu unul dintre șoferii celor două frigorifice, care avea un dosar ce trebuia să ajungă la Ministerul de Interne. S-a încercat să-i fie cumpărată tăcerea cu o carieră de polițist. Nu a avut astâmpăr, a preferat independența. Soare Constantin a aflat mai multe în timpul detenției.”

Soare Constantin: „Nu am avut liniște, pentru că șoferul dispăruse. Nu mai răspundea la telefoane.”

În 20 mai 1990 săvârșește intenționat un delict, pentru a ajunge în pușcărie. Află că de la Carbooase Slatina au ieșit cinci damigene cu acid sulfuric pentru morții de la Spitalul Județean și Penitenciarul Popa Șapcă din Timișoara. Mai precis, în 15 decembrie 1989, a avut loc ședința Consiliului Executiv al Comitetului P.C.R. din Slatina, în cadrul căreia s-ar fi decis să se trimită muncitori cu bâte la Timișoara și s-a dat ordin să se confecționeze bâte la I.P.S.P. Slatina, Alro Slatina, Electrocarbon Slatina, iar muncitorii au fost luați cu forța de la întreprinderi și duși cu trenurile, de ochii lumii. Tot din Slatina au fost trimise și trupe speciale, sub comanda căpitanului Dobrinoiu Gheorghe. Tot ceea ce a știut i-a destăinuit unui procuror militar care l-a interogat în Penitenciarul din Craiova. Dar susține că au căzut de acord reciproc să nu-și pună viețile și familiile în pericol. În august 1991, Soare Constantin a părăsit țara cu destinația Elveția, având în buzunar 3000 de lei de la tatăl său, bani agonisiți din tăiat trestie și papură. Aici, soarta i l-a scos pentru a treia oară în cale pe șoferul autofrigorificei în care a fost aruncat în 16.12.1989, la Timișoara... „În octombrie, m-am întâlnit, în orașul Zürich, când dădeam interviul de azilant politic, cu „șoferul” de la Școala de poliție și cu Mihai Lupoi, actualul senator P.R.M., cărora le-am zis: „Nu o să stau aici, mă întorc să mă lupt cu Securitatea, cu cei care au făcut masacrul!”. Soare Constantin s-a întors în țară, are propria familie, este

¹⁰ Fragment din interviu, Fond documentar AMR

unul dintre liderii de sindicat de la Alro Slatina, dar „morții îl îndeamnă să găsească vinovații, ca să-și găsească și ei liniștea”.

Că au fost mai mulți morți sustrași decât cifra oficială vehiculată, adică 44, și două autofrigorifice, nu una, susțin și alți martori oculari:

M.C., rănit: - În data de 18, după ce m-au operat, seara, am văzut cum i-o încărcat pe ăia arși, la București. Tot salonul și toți doctorii.

L.K.: - Ce ați văzut?

M.C.: - Vedeam, că ne uitam pe geam. Și erau pe culoar...

L.K.: - Dar unde ați fost internat ?

M.C.: - La Chirurgie. La etajul III. Erau câte doi soldați la fiecare capăt și la intrare, pe mijloc. La fiecare etaj.

L.K.: - Și ați avut vedere bună?

M.C.: - Am văzut de pe geam, că am mers în salonul de vizavi, că se vedea Morga. Ne uitam toți bolnavii și doctorii cum încărcau, era un tir, o durat o jumătate de oră până o dat cu spatele înapoi. Se vedea că nu era un șofer de profesie. Cred că era un amator.

L.K.: - După ce v-ați dat seama... manipula greu?

M.C.: - Păi, a durat juma' de oră ca să dea cu spatele 50 de metri! Până la intrare. Și, acolo, unul din bolnavi o numărat până pe la vreo 70. După aia n-o mai numărat. N-o mai putut să mai numere.

L.K.: - Cadavre?

M.C.: - Da, în cearsăfuri albe...

L.K.: - Cum arătau persoanele acelea?

M.C.: - Erau militari.

L.K.: - Și dintre medicii care se uitau alături de pacienți, acolo, cine era?

M.C.: - Chiar actualul director, Avram.

L.K.: - Și dânsul a văzut cum sunt sustrate?

M.C.: - Sigur! Și el, și asistentele, și a mai fost un doctor, era un băiat tânăr... neamț, nu știu cum îl chema, dar, oricum, se poate verifica.

L.K.: - Cât a durat operațiunea asta de sustragere a cadavrelor?

M.C.: - Păi, a durat în jur de vreo... aproximativ două ore.¹¹

Și alți răniți care au fost spitalizați în acea noapte la Județean confirmă cele spuse mai sus. Unii susțin că au văzut două autovehicule de transport parcate la Morgă. Alții chiar că s-a încercat asasinarea lor în spital, de asistente deghizate:

Mureșan Dumitru, rănit în 24 decembrie 1989, internat la Spitalul Județean: M.D.: - În timp ce am fost la reanimare, în perfuzie, o venit cineva noaptea și mi-o scos perfuziile. Vă dați seama! Cineva mi-a purtat sâmbetele. Mi-a smuls perfuziile, noroc am avut cu domnul Bărbat Vasile și cu Marius. Ei or văzut și era soneria acolo. Mai erau trei. Dintre care unul a murit. Și o apăsă pe sonerie și o venit imediat infirmiera și o băgat alarmă în tot spitalul ...

L.K.: - Au văzut cine era?

M.D.: - Au văzut Vasile și Marius un bărbat. Și-atunci, ei or apăsă, că altfel eram mort în dimineața aia... O persoană... a zis că a fost sută la sută bărbat. Avea halat și perucă. 100%. Că s-o văzut că-i prea solid. Pus numai perucă și... așa, simplu, și a șters-o. Și până ce or apăsă aștia pe alarmă, nu știu, l-or găsit, nu l-or mai găsit, nu știu. După aceea, ei mi-or spus ce s-o întâmplat. Or venit asistentele și mi-or pus înapoi perfuziile, că altfel dimineață eram *saluti tutti... dus*¹²!

Inculpatul Ghircoiaș Nicolae recunoaște că la spital nu i se permitea niciunei persoane să viziteze răniții și să-și caute morții și că a participat la scoaterea cadavrelor de la morgă: „Bănuiam că se urmărea ca prin personalul spitalului să nu se cunoască situația exactă a

¹¹ Fragment din interviu, Fond documentar video AMR

¹² Fragment din interviu, Fond documentar video AMR

numărului victimelor decedate. După ce s-au încărcat primele cadavre, unul din ofițerii care transportau cadavrele a venit și i-a spus lui Corpodeanu să ia măsuri de stingere a luminii din curte, deoarece se poate vedea ce se poate face acolo...”

„În cursul nopții de 19 spre 20 decembrie 1989, cât și a doua zi, cele 40 de cadavre au fost incinerate în Crematoriul «Cenușa» din București, iar cenușa a fost încărcată în patru tomberoane și apoi aruncată într-o gură de canal de pe raza comunei Popești-Leordeni¹³.”

Din Rechizitoriul Procuraturii Militare Timișoara – 5 februarie 1990.

Au dat ordinul: Elena Ceaușescu, Emil Bobu, Tudor Postelnicu.

Au primit ordinul, au dat dispoziții și au organizat: generalul Macri, generalul Nuță, generalul Mihalea.

Participanți la Timișoara: colonelul Ion Corpodeanu – adjunct al șefului Miliției Timiș; colonelul Gheorghe Ghircoiaș – șeful Institutului de Criminalistică, împreună cu o echipă de 50 de ofițeri de Miliție – Judiciar; medici legiști și procurori;

Participanți la București: colonelul Petre Mohariu, adjunct al comandantului Inspectoratului General al Miliției;

Gheorghe Banciu (ofițer de Securitate) – administratorul Cimitirului „Bellu”;

Iosef Emilian Zamfir (ofițer de Securitate) – directorul Crematoriului „Cenușa”.

Căpitanul Dorel Nuță a vărsat cenușa în canal.

Dacă la Crematoriul „Cenușa” au ajuns 44 de cadavre ale unor persoane cu vârste între 17 și 54 de ani, dintre care cinci neidentificate (20-50 de ani) și unul dat dispărut (așa cum reiese din Tabelul nominal întocmit de Procuratura Militară Timișoara și semnat de maiorul magistrat Romeo Bălan, prim-procuror militar la acea dată), unde au ajuns cadavrele celorlalți dispăruți? Sunt mărturii clare că au fost sustrase mai multe cadavre. Conform unora, o parte dintre cadavrele celor dispăruți a ajuns la Slatina. Unde au ajuns morții strânși de Armată și victimele din după-amiaza de 17, rezultate din altercația de la „Continental” și Comitetul Județean de Partid și, mai cu seamă, de la Podul Decebal din seara de 17 și din Calea Girocului? Incendiul din Freidorf s-a petrecut după acest masacru și după ce s-au înregistrat alte victime în 18 decembrie. Prea multe, pentru a li se șterge urma. De ce să se fi dat foc la baloții de paie? Pentru distrugerea locației? Ca diversiune? Diversiune pentru ce sau pentru cine? De ce tocmai în seara de 18 Decembrie, când au fost sustrase cadavrele de la Județean? De ce organele de anchetă nu au făcut referire la meșele (perucile) găsite aproape intacte printre baloții de paie arși, alături de acel tub cu substanță inflamabilă și fragmente din oase? Aceste aspecte denotă că nu a fost o diversiune sau o banală joacă cu tentă piromană, ci o tentativă clară de ștergere a unor urme de crimă. Dacă în Timișoara se găsesc destui oameni care să relateze ce s-a întâmplat, tăcerea din jurul subiectului te lovește în București. În opt ani, a fost schimbat complet personalul Crematoriului „Cenușa” și al secției 14 de Poliție, iar toți ceilalți executanți răspânziți, trecuți în rezervă, pensionați sau, pur și simplu, nu sunt de găsit. Totuși, istoria îi va consemna. Cert este că termenul „colet” a fost folosit și de securiștii care degajau în București. Dovadă sunt interceptările convorbirilor redade într-un film Sahia. O copie a acestuia există și în Fondul documentar video al Memorialului Revoluției.

Liza Kratochwill

¹³ Din Rechizitoriul Procuraturii Militare Timișoara, 5 februarie 1990, Fond documentar AMR